

До разової спеціалізованої ради ДФ 001
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
(03179013, м. Київ, вул. Львівська, 49)

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора

БРЮХОВЕЦЬКОЇ ОЛЕКСАНДРИ ВІКТОРІВНИ

про дисертацію

ДРОБОТЬКО ІРИНИ ДМИТРІВНИ

на тему **«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ
ПСИХОЛОГІВ ДО ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»,**

що подана на здобуття ступеня доктора філософії

(галузь знань 01 Освіта/Педагогіка,

спеціальність 015 Професійна освіта)

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами.

У сучасних умовах трансформації суспільства, особливо в період воєнної агресії, професійна освіта України посідає чільне місце у вирішенні актуальних проблем реформування галузі та особистісно-професійного становлення. З урахуванням цього постає потреба у підготовці фахівців, здатних до виконання професійних функцій, здійснення взаємодії з людьми різних вікових категорій. Відтак, запорукою їх продуктивності є досконале володіння професійними знаннями, практичними вміннями і навичками, які здобуваються у процесі підготовки в закладах вищої освіти.

У контексті зазначеного особливої уваги заслуговує підготовка практичних психологів до психокорекційної діяльності, зокрема подолання тривожності в учнів закладів загальної середньої освіти, адже в умовах воєнного стану в Україні більшість дітей і підлітків переживають негативні емоції, значне напруження і тривогу, а також їм характерні невротичні зриви,

депресія та інші порушення психічного здоров'я. З огляду на це дисертаційна робота Дроботько Ірини Дмитрівни є своєчасним відгуком на актуальні проблеми сьогодення, водночас і підготовки практичних психологів, що дає підстави вважати його своєчасним і вкрай необхідним для вдосконалення сучасної системи професійної освіти.

Дисертаційне дослідження виконано згідно з науковою темою ПЗВО «Київський міжнародний університет» – «Змістово-технологічне забезпечення якості професійної освіти в умовах багатoproфільного університету» (державний реєстраційний номер 0121U107445) та наукової теми Інституту лінгвістики та психології «Теоретичні та прикладні аспекти перекладу, світової літератури, психології та педагогіки в контексті міжкультурної та міжмовної комунікації» (державний реєстраційний номер 0119 U102019). Авторкою досліджувалася проблема підготовки практичних психологів до подолання тривожності у підлітків у освітньому процесі закладів вищої освіти.

Тема дисертації затверджена Вченою радою ПЗВО «Київський міжнародний університет» (протокол №4 від 29 листопада 2018 року), узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол №6 від 26 листопада 2019 року).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Щодо аналізу змістового наповнення дисертації, то варто зазначити, що здобувачкою логічно обґрунтовано та ретельно розроблено її структуру. Особливої уваги заслуговує єдність побудови та розміщення смислових блоків, розділів і підрозділів, вивіреність висновків (як проміжних, так і узагальнювальних). Співвіднесення теми, компонентів і змісту роботи не викликає сумнівів. Ґрунтовне вивчення тексту дисертації та публікацій Дроботько І.Д. переконливо засвідчило, що актуальність досліджуваної проблеми, її теоретичні основи одержали в науковій розвідці належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію. Дисертанткою чітко сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, переконливо

визначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Аналіз змісту дисертації уможливив зробити висновок про її наукову обґрунтованість, логічність і послідовність у вирішенні поставлених завдань, а також про наукову ерудицію, широкий кругозір і здатність Дроботько І.Д. вирішувати актуальні проблеми.

Вважаємо за необхідне зазначити, що для вирішення поставлених завдань, досягнення мети здобувачкою застосовано комплекс теоретичних, емпіричних і статистично-математичних методів дослідження. Позитивним є те, що вони добиралися відповідно до завдань конкретного етапу наукової роботи; прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися послідовно, відповідно до програми і методики наукового пошуку.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертації.

У дисертаційній роботі Дроботько І.Д. проаналізовано стан досліджуваної проблеми в теорії та практиці, на основі використання сучасних наукових джерел і власного досвіду.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, що нею розширено теоретичну сутність і зміст базових понять, зокрема «готовність практичних психологів до подолання тривожності у підлітків», яке визначено нею як результат підготовки, інтегровану професійно-особистісну характеристику, здатність і спроможність організовувати та здійснювати роботу з підлітками, які перебувають у стані тривожності, на основі врахування їхніх індивідуальних і психофізичних особливостей. Охарактеризовано також компоненти готовності практичних психологів до подолання тривожності у дітей (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний) на основі розроблених критеріїв, показників і рівнів. Окремо варто виділити розроблені нею педагогічні умови, які забезпечили ефективність підготовки практичних психологів до подолання тривожності у підлітків. Подальшого розвитку набула технологія психокорекційної роботи з учнями підліткового віку відповідно до нагальних потреб і суспільних викликів.

4. Значення одержаних результатів для науки і практичного

використання.

Результати дисертаційного дослідження здобувачки є суттєвими для підготовки практичних психологів до психокорекційної роботи з учнями закладів загальної середньої освіти в умовах сучасного стану.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування його положень, висновків і рекомендацій в освітньому процесі закладів вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку практичних психологів; визначенні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов підготовки практичних психологів до подолання тривожності в учнів закладів загальної середньої освіти; розробленні спецкурсу «Психокорекція тривожності у підлітків»; методики діагностування стану готовності студентів до подолання тривожності у підлітків; укладанні та впровадженні методичних рекомендацій для вдосконалення освітнього процесу ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців у галузі психології.

Матеріали дослідження, зокрема комплекс розроблених психокорекційних методик, спрямованих на подолання тривожності в учнів можуть бути використані в освітньому процесі закладів як вищої, так і середньої освіти різного профілю під час розроблення змістово-технічного забезпечення підготовки фахівців означеного профілю, роботі практичного психолога з означеною категорією учнів.

Про практичну значущість результатів дослідження засвідчило впровадження результатів дисертації в освітній процес закладів вищої освіти, зокрема: ПЗВО «Київський міжнародний університет» (довідка № 234 від 24.05.2023 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 15 від 25.05.2023 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 207 від 21.06.2023 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1256 від 20.06.2023 р.), а також середнього загальноосвітнього закладу «Слов'янська гімназія» Дарницького р-ну м. Києва (довідка № 77/02 – 02 від 17.05.2023 р.).

5. Повнота викладу основних результатів дисертації в публікаціях здобувача.

Основні результати теоретико-експериментального дослідження Дроботько І.Д. було висвітлено в 20 публікаціях, із них – 17 одноосібних, зокрема: 3 статті у наукових фахових виданнях України, 17 статей і тез у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, що відповідає вимогам МОН України щодо висвітлення в публікаціях основного змісту дисертації, поданої на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Характеристика структури та змісту дисертації.

У процесі аналізу встановлено, що структура і змістове наповнення роботи відповідає темі, що вказує на компетентність здобувачки у реалізації досліджуваної проблеми. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 342 сторінки, основний зміст викладено на 216 сторінках. У списку використаних джерел перераховується 169 найменувань (із них 28 – іноземними мовами). Дисертація містить 27 таблиць, 10 рисунків. Додатки розміщено на 82 сторінках.

Категорійно-понятійний апарат дослідження логічно обґрунтований. Формулювання об'єкту, предмету, мети і завдань не викликає заперечень.

У дисертаційній роботі розглянуто проблему виникнення та подолання тривожності у підлітковому віці, особливості підготовки практичних психологів до психокорекційної роботи, охарактеризовано базові поняття дослідження, а саме: «підготовка», «професійна підготовка», «підготовка практичних психологів», «підготовка практичних психологів до подолання тривожності у підлітків», «тривожність», «підлітковий вік», «готовність практичних психологів до подолання тривожності у підлітків», а також поетапно розкрито методологію дослідження.

Проаналізовано теоретико-методичні основи підготовки практичних психологів у закладах вищої освіти, розглянуто наукові розвідки, в яких висвітлено проблемні питання подолання тривожності у підлітків. Визначення зазначеної проблеми дало змогу Дроботько Ірині Дмитрівні охарактеризувати

основні складові змістово–технологічного забезпечення підготовки майбутніх фахівців.

Дисертанткою розроблено методику організації та проведення дослідження, визначено й теоретично обґрунтовано сутність педагогічних умов, які забезпечать ефективність підготовки практичних психологів до подолання тривожності у підлітків, встановлено критерії, показники та рівні готовності майбутніх фахівців до подолання тривожності у підлітків, що засвідчило реальний стан їхньої готовності до подолання тривожності в учнів.

Заслуговує уваги інтегрований підхід здобувачки до визначення комплексу педагогічних умов підготовки, які охоплюють: формування у практичних психологів позитивного ставлення до подолання тривожності у підлітків; здійснення суб'єкт – суб'єктного підходу в підготовці майбутніх фахівців до подолання тривожності у підлітків; упровадження активних форм, методів і прийомів у зміст підготовки практичних психологів до подолання тривожності у підлітків, що є логічно обґрунтованим і взаємоузгодженим.

Для визначення стану готовності дисертанткою проведено анкетування за авторськими методиками «Знання про тривожність та способи її подолання», «Шкала емоційного відгуку», опитування «Самоаналіз знань про психокорекційну роботу з подолання тривожності у підлітків», «Самоаналіз мотивації до психокорекційної роботи з подолання тривожності у підлітків» із застосуванням «Методики дослідження тривожності», «Самооцінки психічних станів», а також діагностування з використанням методик «Шкала тривожності» і «Тривожність і депресія».

До позитивного аспекту дисертації варто віднести розроблений і впроваджений в освітній процес спецкурс «Психокорекція тривожності у підлітків», спрямований на вивчення тривожності та причин її виникнення у підлітковому віці, проведення індивідуальної та групової роботи з психокорекції та подолання тривожності у підлітків.

Заслуговує також на увагу розроблена здобувачкою методика і поетапність проведення експериментального дослідження, висвітлення кількісних і якісних результатів дослідження, які підтвердили готовність

практичних психологів до подолання тривожності у підлітків, а також укладені методичні рекомендації щодо підготовки практичних психологів до психокорекційної роботи. Відтак, з цією метою пропонується розширити змістово-технологічну складову підготовки майбутніх фахівців до корекційної роботи, сформувати методичне портфоліо з відповідними психокорекційними методиками, впроваджувати активні та інтерактивні форми, методи, прийоми і засоби навчання на основі особистісно орієнтованого та практико-діяльнісного підходів.

Висновки до розділів і загальні висновки повністю відображають результати проведеного дослідження. Додатки, подані в дисертації, суттєво доповнюють і конкретизують її зміст, мають практичне спрямування, містять детальну інформацію і можуть бути корисними як для викладачів закладів вищої освіти так і студентів, практичних психологів.

Таким чином, аналіз змісту дисертаційної роботи Дроботько Ірини Дмитрівни переконливо засвідчив про її самостійність, завершеність і логічну цілісність.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність порушень академічної доброчесності.

Дисертація відповідає вимогам до досліджень у межах спеціальності 015 Професійна освіта. Дисертаційне дослідження оформлено відповідно до нормативних вимог Міністерства освіти і науки України до такого виду наукових праць.

Аналіз дисертаційної роботи, наукових публікацій Дроботько Ірини Дмитрівни і результатів її автоматизованої перевірки на відсутність плагіату засвідчив, що вона є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає основним вимогам і принципам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи зміст дисертації загалом позитивно, варто зробити висновок, що вона є цілком оригінальним самостійним дослідженням актуальної проблеми професійної освіти і заслуговує на позитивну оцінку, водночас спонукає до роздумів, певних побажань і зауважень, зокрема:

1. На нашу думку, в тексті дисертаційного дослідження необхідно було б позбутися описовості, подати більше аналітико-синтетичної інформації, що помітно вплинуло на його обсяг (загальний обсяг – 342 с., основний – 216 с.).

2. Доцільно було б більше уваги звернути на розкриття та конкретизацію кожної із запропонованих педагогічних умов, а не подавати їх інтегровано.

3. Вважаємо, що необхідно було б посилити визначення авторкою готовності практичних психологів до подолання тривожності у підлітків не через певні рівні та компоненти, а саме через динаміку сформованості означеного утворення.

4. Доцільно було б перевірити ефективність засвоєння фахових знань і вмінь щодо оволодіння практичними психологами ефективними методами і техніками у процесі психокорекційної діяльності з тривожними підлітками.

Однак висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний зміст і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, а спричинені, загалом, багатогранністю дослідження.

9. Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Дроботько Ірини Дмитрівни виконане на достатньому науково-педагогічному і методичному рівнях, містить змістовний і ретельно розроблений теоретичний і практичний матеріал. Дисертаційну роботу характеризують наукова новизна, чітка структурованість розділів, логічність викладу матеріалу, повнота висвітлення у публікаціях основних положень. Висновки дисертації сформульовані відповідно до завдань і результатів дослідження та відображають основний зміст роботи.

На підставі здійсненого аналізу, з урахуванням актуальності, обґрунтованості основних положень, наукової новизни, значущості та достовірності здобутих результатів правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертація Дроботько Ірини Дмитрівни на тему «Педагогічні умови підготовки практичних психологів до подолання тривожності в учнів закладів загальної середньої освіти» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології та особистісного розвитку
ННІМП Державного закладу вищої освіти
«Університет менеджменту освіти» Національної
академії педагогічних наук України

Олександра Брюховецька

